

Persbericht

PB08-077
14 november 2008
9.30 uur

Economische groei derde kwartaal 2008 vertraagt tot 1,8 procent

- Bijna een halvering in vergelijking met eerste halfjaar 2008
- Minder productiegroei in vrijwel het gehele bedrijfsleven
- Vooral investeringen en consumentenbestedingen groeien langzamer
- Kwartaal-op-kwartaal groeit de Nederlandse economie niet
- Ruim 110 duizend banen er bij

De Nederlandse economie is in het derde kwartaal van 2008 met 1,8 procent gegroeid ten opzichte van een jaar eerder. De groei is behaald met een werkdag meer dan in het derde kwartaal van 2007. Dit blijkt uit de eerste raming van het CBS.

De economische groei is in het derde kwartaal van 2008 nauwelijks meer dan de helft van die in het eerste halfjaar van 2008 en daarmee de laagste sinds begin 2005. De bestedingen van consumenten maar vooral de investeringen namen minder snel toe. Ook de uitvoer van Nederlands product groeit veel langzamer. De groeivertraging deed zich in vrijwel het gehele bedrijfsleven voor.

Er waren ruim 110 duizend banen meer dan een jaar geleden. Dit is een stijging van 1,4 procent. Deze stijging is duidelijk minder dan in de afgelopen twee jaar.

Kwartaal-op-kwartaalgroei 0,0 procent

Ten opzichte van een kwartaal eerder groeide de Nederlandse economie in het derde kwartaal van 2008 niet. Rekening houdend met werkdag- en seizoenseffecten was het volume van het bruto binnenlands product (bbp) even groot als in het tweede kwartaal. Het is het tweede kwartaal op rij met een nulgroei.

Uitvoer Nederlands product groeit langzamer

In het derde kwartaal van 2008 was het volume van de uitvoer van goederen en diensten 4,3 procent hoger dan in het derde kwartaal van 2007. Deze groei wijkt nauwelijks af van die in het tweede kwartaal. De wederuitvoer en de uitvoer van diensten groeiden echter sneller, terwijl de uitvoer van Nederlands product minder snel groeide. De invoer nam, met een groei van 4,6 procent, iets sneller toe dan de uitvoer.

Vaart uit de bestedingen van consumenten

Huishoudens hebben in het derde kwartaal 1,3 procent meer besteed. Deze toename is duidelijk minder dan in de eerste helft van 2008. De tragere groei deed zich vooral voor bij de bestedingen aan diensten. In de horeca werd zelfs minder besteed. De bestedingen aan duurzame goederen trokken echter iets aan. Het volume van de overheidsconsumptie was 1,2 procent hoger. De groei kwam vooral voor rekening van hogere reële uitgaven voor de zorg.

Sterke terugval investeringsgroei

De investeringen waren in het derde kwartaal van dit jaar 3,8 procent hoger dan in hetzelfde kwartaal van 2007. Deze toename is aanzienlijk minder dan in de eerste helft van 2008 toen de investeringsgroei nog 8,5 procent bedroeg. De groei van de investeringen in bedrijfsgebouwen, woningen, GWW-werken en computers liep sterk terug.

Over vrijwel de gehele linie langzamere groei bedrijfsleven

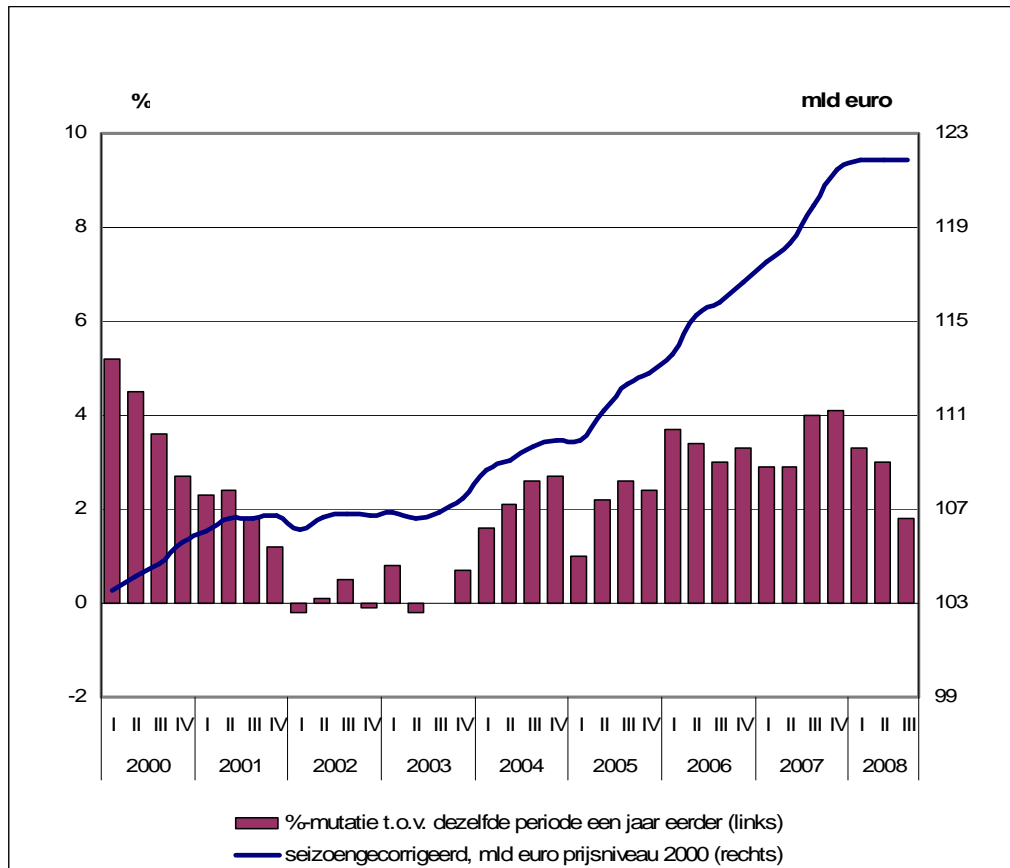
Zowel de goederenproducenten als de commerciële dienstverleners laten in het derde kwartaal een veel lagere productiegroei zien dan in de voorgaande kwartalen. In de industrie is de groei vrijwel verdwenen. In de horeca was de productie voor het tweede kwartaal op rij flink lager. De aardgasproductie was nog wel hoger, mede doordat er minder gas werd ingevoerd. Ook de bouwproductie nam opnieuw flink toe. De enige bedrijfstakken met hogere productiegroei dan in de voorgaande twee kwartalen waren echter de landbouw en de zorg.

Ruim 110 duizend banen meer

In het derde kwartaal waren er 8 miljoen banen van werknemers. Dit zijn er 113 duizend meer dan een jaar geleden. Deze groei van 1,4 procent is wel een stuk minder dan in de afgelopen paar jaar. De kwartaal-op-kwartaalgroei is dan ook teruggevallen tot 0,1 procent.

Bruto binnenlands product (volume)

Bron: CBS.

Technische toelichting

Achtergrondinformatie over de ramingen

Er worden meerdere ramingen samengesteld en gepubliceerd van de economische groei in een kwartaal. De eerste raming of *flash-raming* wordt uiterlijk 45 dagen na afloop van een kwartaal gepubliceerd. De cijfers van de eerste raming kunnen wijzigen op grond van nieuwe statistische broninformatie die nadien beschikbaar komt. In de tweede raming die uiterlijk 90 dagen na afloop van een kwartaal wordt gepubliceerd, is deze nieuwe en meer uitgebreide statistische informatie verwerkt. Op dat moment komen bovendien meer detailgegevens beschikbaar. Bij de afsluiting van het vierde kwartaal komt tevens de eerste raming van het jaar gereed en worden de eerste drie kwartalen opnieuw vastgesteld.

Ook nadien kunnen de cijfers nog worden aangepast. De kwartaalgegevens worden namelijk eenmaal per jaar in juli geijkt aan de jaarcijfers van de Nationale rekeningen die volgens een vaste cyclus van drie opeenvolgende ramingen (voorlopige raming, nader voorlopige raming en definitieve raming) worden herzien. Ook hier is sprake van steeds betere en meer gedetailleerde statistische informatie op basis waarvan de ramingen kunnen worden verrijkt. Meer informatie over de bijstellingen in de ramingen van de economische groei is te vinden op de website van het CBS onder de themapagina macro-economie/methoden/onderzoeksbeschrijvingen/bijstellingen.

Werkgelegenheid

In het persbericht over de eerste raming van de economische groei in een kwartaal wordt conform Europese afspraken tevens een eerste raming van de werkgelegenheid in dat kwartaal gepubliceerd. Deze raming heeft uitsluitend betrekking op werknemers. Zelfstandigen blijven buiten beschouwing. De raming luidt zowel in banen als in arbeidsjaren (=voltijdbanen). De tweede raming van de werkgelegenheid met daarbij een verdeling van de werkgelegenheid naar bedrijfstakken wordt gepubliceerd in een afzonderlijk persbericht tegelijkertijd met de verschijning van het persbericht over de tweede raming van de economische groei op kwartaalbasis. De ontwikkeling van het aantal banen is (vooral) gebaseerd op de Polisadministratie van het UWV. De Belastingdienst verzamelt de gemeenschappelijke loonaangifte van bedrijven t.b.v. Belastingdienst, UWV en CBS.

Seizoengecorrigeerde gegevens

Normale praktijk is dat mutaties worden berekend ten opzichte van het vergelijkbare kwartaal van het voorafgaande jaar. Om een zo goed mogelijk beeld te geven van de conjuncturele stand van zaken wordt de groei voor enkele variabelen zoals het bbp en het aantal banen ook ten opzichte van het voorgaande kwartaal berekend. Hierbij wordt gecorrigeerd voor seizoen- en werkdageffecten. Bij het uitkomen van nieuwe kwartaalcijfers wordt deze seizoencorrectie steeds opnieuw doorgerekend. Dit leidt doorgaans tot geringe bijstellingen van eerder geraamde cijfers, incidenteel tot meer substantiële bijstellingen.

Jaarcijfers

Het persbericht over de tweede raming van de economische groei voor het eerste kwartaal bevat additionele gegevens over het productie- en bestedingendeel van de jaarpublicatie Nationale rekeningen. In dat persbericht worden daarom drie extra tabellen opgenomen met enkele nieuwe jaarcijfers.

Zorgstelsel

Met ingang van 1 januari 2008 is een verplicht eigen risico ingevoerd in de basisverzekering voor de zorg. Deze eigen risico betalingen worden geboekt als een uitgave van huishoudens. Hierdoor komt de mutatie van de consumptie van huishoudens in 2008 circa een half procent hoger uit, de mutatie van de consumptie overheid circa een procent lager. Hiervoor is in de tabellen niet gecorrigeerd.

Aanvullende informatie

Aanvullende informatie over de ontwikkelingen binnen de Nederlandse economie in het derde kwartaal van 2008 is te vinden op de website van het CBS en is bereikbaar via links bij het persbericht.

Tabel 1: Bruto binnenlands product (marktprijzen)

	Waarde	Volumeverandering t.o.v.	
		zelfde periode vorig jaar	voorgaande periode ^{1) #}
	<i>mld euro</i>	%	%
2005	513,4	2,0	.
2006	539,9	3,4	.
2007	567,1	3,5	.
2005-I	124,9	1,0	0,0
II	130,2	2,2	1,2
III	124,3	2,6	1,0
IV	134,1	2,4	0,4
2006-I	132,4	3,7	0,7
II	136,7	3,4	1,4
III	129,9	3,0	0,5
IV	141,0	3,3	0,7
2007-I	138,8	2,9	0,8
II	142,9	2,9	0,7
III	136,8	4,0	1,3
IV	148,6	4,1	1,2
2008-I	146,3	3,3	0,3
II	149,6	3,0	0,0
III	143,2	1,8	0,0

1) Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden en werkdageffecten.

#) Deze cijfers zijn bijgesteld. Achtergrondinformatie staat in de technische toelichting.

Bron: CBS.

Tabel 2: Goederen- en dienstentotalen

	2007		2008			
	III	IV	I	II	III	
	<i>Volumemutaties in % t.o.v. een jaar eerder</i>					
Consumptieve bestedingen	2,4	2,9	2,9	1,7	1,6	1,3
w.v. door huishoudens	2,1	2,4	3,2	2,3	2,3	1,3
door overheid	3,0	3,8	2,2	0,5	0,4	1,2
Investeringen in vaste activa	4,9	5,0	1,7	7,2	9,8	3,8
Veranderingen voorraden 1)	-0,4	-0,2	0,2	0,5	-1,1	-0,1
Nationale bestedingen	2,7	3,6	2,3	3,8	3,7	1,9
Uitvoer goederen en diensten	6,5	7,6	6,4	6,5	4,1	4,3
Invoer goederen en diensten	5,7	7,3	4,1	7,6	5,1	4,6
Bruto binnenlands product	3,5	4,0	4,1	3,3	3,0	1,8

1) In procenten van het bbp in constante prijzen.

Bron: CBS.

Tabel 3: Toegevoegde waarde van producenten (bruto, basisprijzen)

	2007		2008			
	III	IV	I	II	III	
<i>Volumemutaties in % t.o.v. een jaar eerder</i>						
Producenten van:						
Goederen	2,9	4,2	6,6	6,6	5,6	2,7
Landbouw en visserij	1,7	-0,1	1,8	3,2	-0,2	3,4
Industrie en energie:	2,2	4,6	8,2	6,4	5,6	1,6
w.o. Industrie	3,2	2,2	0,9	1,5	1,9	0,5
Delfstoffenwinning	-0,2	29,7	33,7	23,9	28,2	7,9
Bouwnijverheid	5,8	4,6	3,0	8,2	7,4	6,5
Commerciële diensten	4,5	4,8	4,0	3,2	3,0	1,8
Handel, horeca en transport	4,6	4,8	3,3	3,3	2,1	1,8
Financiële en zakelijke diensten	4,5	4,9	4,6	3,1	3,8	1,8
Niet-commerciële diensten	2,1	1,9	2,3	1,4	1,6	2,1

Bron: CBS.**Tabel 4: Banen van werknemers**

	Aantal banen	Verandering ten opzichte van dezelfde	
	X 1000	periode vorig jaar	Voorgaande periode ¹⁾
		<i>mutaties in %</i>	
2005	7 497	0,3	
2006	7 625	1,7	
2007	7 829	2,7	
2005-I	7 415	0,3	0,1
II	7 528	0,4	0,1
III	7 563	0,3	0,2
IV	7 482	0,4	0,0
2006-I	7 508	1,2	0,8
II	7 634	1,4	0,4
III	7 692	1,7	0,6
IV	7 668	2,5	0,7
2007-I	7 709	2,7	0,8
II	7 851	2,8	0,6
III	7 888	2,6	0,5
IV	7 867	2,6	0,7
2008-I	7 881	2,2	0,4
II	8 005	2,0	0,3
III	8 001	1,4	0,1

1) Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden

Bron: CBS.

Tabel 5: Arbeidsjaren van werknemers

	Aantal arbeidsjaren	Verandering ten opzichte van zelfde periode vorig jaar
	<i>X 1000</i>	<i>mutaties in %</i>
2005	5 683	-0,3
2006	5 773	1,6
2007	5 912	2,4
2005-I	5 631	-0,7
II	5 700	-0,3
III	5 717	-0,2
IV	5 682	0,1
2006-I	5 695	1,1
II	5 778	1,4
III	5 811	1,7
IV	5 806	2,2
2007-I	5 830	2,4
II	5 925	2,6
III	5 948	2,3
IV	5 945	2,4
2008-I	5 951	2,1
II	6 028	1,7
III	6 027	1,3

Bron: CBS.